

GROEP 1-2

BOEK: *De steen en de tijd*

ONDERWERP: *De ijstijd tot nu*

Wat zouden de stenen in de buurt van de school allemaal hebben meegemaakt? Geïnspireerd door het boek van Rian Visser verander je voor even in een stoeptegels op het schoolplein, een baksteen in de fietsstalling of de molensteen om de hoek. Wat heeft deze steen allemaal gehoord en gezien? Je vangt je zelfverzonnen avonturen als steen in verf en maakt een diorama.

TIJD: 45 minuten

RUIMTE: Buitenlocatie of het klaslokaal

MATERIAAL:

- Boek *De steen en de tijd*
Auteur: Rian Visser
Illustraties: Tineke Meirink
- 1 bak waterverf of 1 palet met plakkaatverf per tafelgroep/duo
- 1 penseel per leerling
- 1 vel A3-papier per leerling
- 1 bakje water per tafelgroep/duo
- Papier om penselen op droog te deppen en neer te leggen
- Genoeg handdoeken en doekjes voor omgevallen bakjes water
- Eventueel schorten
- Eventueel een kiezelsteentje per leerling

Deze les sluit aan bij:

- Tijd van jagers en boeren
- Canonvenster Hunebedden
- Kerndoelen Oriëntatie op jezelf en de wereld
- Kerndoelen Kunstzinnige oriëntatie

STAP 1: Oriënteren – Waar gaat het boek over?

TIJD: 10 minuten

Lees en vertel: Lees met de leerlingen het boek *De steen en de tijd*, een verhaal over een steen die de ijstijd tot nu meemaakt. De steen ziet het landschap en de mensen om zich heen veranderen. Soms verandert zijn plek. Soms zien de mensen hem en geven hem een bijzondere functie.

Bespreek: Stel de volgende vragen en bespreek de reacties van leerlingen klassikaal:

“Wat ziet de steen in dit verhaal?”

“Waarom zie je dat?”

“Hoe oud is de steen?”

“Waarom zie je dat?”

“Wat maakt de steen voor avonturen mee?”

“Waarom zie je dat?”

Tip: Heb je het boek *De steen en de tijd* niet bij de hand? Bespreek de vragen dan aan de hand van de illustratie op de voorkant van het boek. Klik [hier](#) voor de afbeelding.

STAP 2: Onderzoeken – Wat zag jouw steen?

TIJD: 10 minuten, exclusief reistijd

Leg uit: Wat zouden de stenen in de buurt van de school allemaal hebben meegemaakt? In deze spel-oefening doen we net alsof we een steen zijn en fantasieren over de avonturen die de steen heeft beleefd. Net zoals de steen in het boek van alles heeft meegemaakt.

Kies een locatie, bijvoorbeeld:

- Stoeptegel op het schoolplein
- Baksteen in de fietsstalling
- Steen bij een monument in de buurt, zoals de kerk of de molen. Via deze links vind je de weg naar rijks- en gemeentemonumenten in de buurt van jouw school: rijksmonumenten.nl of nl.wikipedia.org/wiki/gemeentelijk_monument

We gaan nu naar buiten en veranderen daar zelf in een steen.

Help je leerlingen te veranderen in een steen door aan te geven hoe en waar de leerlingen gaan liggen of staan:

- Als de stoeptegel op de grond met je hoofd naar boven.
- Op je zij voor de muur van de fietsstalling als de baksteen.
- Ga liggen en kijk als steen naar boven richting de toren van de kerk of de molen.

Ga je binnen werken? Toon dan een foto van een locatie op het digibord aan je leerlingen (zie bijlage) en kijk er samen minimaal een minuut in stilte naar. Zorg dat je leerlingen in de klas een plek hebben waar ze op de grond kunnen zitten of liggen als steen.

We zijn nu veranderd in een steen. We kijken rustig een minuut om ons heen. Onthoud wat je ziet als steen. Je mag weer rechtop zitten. Wat zag je voor bijzondere dingen als steen? Hoelang ben jij als steen al op die plek denk je? Bespreek een paar reacties van leerlingen met de groep.

We doen onze ogen dicht en luisteren naar de geluiden die we horen.

Je mag je ogen weer opendoen. We hebben nu gezien wat de steen kan zien en we hebben geluid gehoord wat de steen kan horen. Wat voor avontuur heeft de steen hier volgens jullie beleefd? Heeft die steen dat nu beleefd of al heel lang geleden? Bespreek met de groep een paar reacties.

Als je binnen werkt laat je het geluid (zie bijlage) horen dat bij de foto hoort.

Of neem zelf steentjes mee waar de leerlingen uit kunnen kiezen.

Tip: Indien mogelijk, laat de leerlingen een klein steentje (kiezel) meenemen van de locatie. Dat helpt om de spelervaring weer op te roepen en de fantasie te prikkelen bij de volgende stap.

STAP 3: Uitvoeren - Schilder het avontuur

TIJD: 20 minuten

Leg uit & vertel: *We gaan terug naar het klaslokaal.*

Hier heb je al verf, papier en kwasten klaarliggen.

We waren voor even in een steen veranderd. En we hebben gefantaseerd over het avontuur van de steen. Dit avontuur gaan we nu schilderen. Denk aan wat de steen net meemaakte en wat hij zag. Help je leerlingen door terug te grijpen op hun antwoorden tijdens de spel oefening en herhaal diverse antwoorden. Bijvoorbeeld: Aisa zag als steen de lucht waarin een ruimteschip vloog | Dax zag als steen fietswielen die muizen als reuzenrad gebruikten | Greta zag de kerktoren waar het haar van een prinses uithing | Sef zag wieken van de molen waar een kat op meevloog | Judith zag als kasteelsteen een ridder op een paard | Yusuf zag als rotsblok dino's rondrennen.

Pak je penseel, doop die voorzichtig in het water, pak een beetje verf en schilder het maar!
Doe deze handelingen actief voor zodat de leerlingen zien wat ze gaan doen.

Schildertips:

- Laat de leerlingen eerst met de punt van het penseel aaien over hun hand en vervolgens over hun vel papier. Zo leren leerlingen 'lief' te zijn voor het penseel en leren ze schilderen met de haren.
- Laat op een testblaadje het verschil zien als je verf met weinig water gebruikt en met veel water (dekkend en transparant).
- Laat zien hoe leerlingen minder water in hun penseel krijgen door het puntje voorzichtig langs de rand van een waterbakje af te strijken.
- Laat op een testblaadje het verschil zien als je schildert met de punt van het penseel en met de zijkant van het penseel (smalle lijnen en bredere lijnen).

Doe: Als jouw leerlingen een steentje van de locatie hebben meegenomen leggen ze deze ter inspiratie op hun tafel. Hebben ze geen steentjes meegenomen, deel dan aan ieder kind een kiezel uit die je zelf hebt verzameld. Dit helpt om de fantasie te prikkelen.

Tip: Ieder kind is anders en werkt anders. Laat nieuwsgierige leerlingen door het boek *De steen en de tijd* bladeren om te bestuderen hoe de landschappen van illustrator Tineke Meirink eruitzien.

Ruim op: *We gaan opruimen.* Maak een simpel diorama van de schilderwerken met de steentjes die door de leerlingen of jezelf zijn meegenomen. Maak een presentatie, zet de schilderwerken rechtop neer als een diorama door de zijkanten licht te vouwen. Leg voor ieder diorama een steentje. Zo kunnen je leerlingen elkaars avonturen goed bekijken.

Zo vouw je het werk en maak je een simpel diorama:

Terwijl de leerlingen opruimen, kies jij een paar schilderwerken die je met de groep kunt bespreken. Zorg voor variatie. Kies bijvoorbeeld:

- een werk waar je een duidelijk avontuur ziet.
- een werk waar de steen iets ziet wat hij goed kan zien en mensen niet.
- een werk waar je duidelijk ziet dat het avontuur in het verleden plaatsvindt.

STAP 4: Evalueren – Bespreek de avonturen van de stenen

TIJD: 5 minuten

Bespreek: Vraag de leerlingen van de uitgekozen werken iets over het avontuur van de steen te vertellen en aan te wijzen waaraan we dat zien in het schilderwerk.

*Vertel, wat voor avontuur beleeft jouw steen?
Wijs aan waar je dat ziet.*

Rond af: *Wat een bijzondere avonturen beleeft de steen! Als ik nu langs een steen loop zal ik me altijd afvragen wat hij heeft meegemaakt.*

BIJLAGE BIJ STAP 2: afbeeldingen en geluiden

Lukt het niet om met de kinderen naar buiten te gaan? Gebruik dan deze foto's en geluiden. Deze sluiten aan bij de periodes die de steen uit het boek meemaakt.

IJstijd:

[Link naar de foto](#)

[Link naar het geluid van een mammoet](#)

Prehistorie:

[Link naar de foto](#)

[Link naar het geluid van een onweersbui](#)

Romeinen:

[Link naar de foto](#)

[Link naar het geluid van paardengehinnik](#)

Middeleeuwen:

[Link naar de foto](#)

[Link naar het geluid van paardenhoeven](#)

Moderne tijd:

[Link naar de foto](#)

[Link naar het geluid van verkeer](#)